

Presteforeningen

Kultur- og kirkedepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 OSLO

del 82

Kultur- og kirkedep.	
200604669 171106	
Saksnr.	Dato
Kode Ki-571	Bch.

Rådhusgata 1-3
Postboks 437 Sentrum
N-0103 OSLO

Telefon +47 23 08 16 00
Telefax +47 23 08 16 01
Org. nr. 970 349 820

ph@prest.no
www.prest.no

Dato:
15.11.2006

Vår ref:
06/00015-008 ojh

Deres ref:

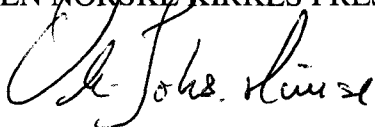
Arkiv nr:
500

Den norske kirkes presteforening oversender sitt høringssvar til NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke

Presteforeningens representantskap vedtok 9. november 2006 vedlagte høringssvar til Staten og Den norske kirke.

Idet vi takker for anledningen til å bli hørt oversendes høringssvaret og utfyllt spørreskjema til Kultur- og kirkedepartementet, Kirkeavdelingen.

Vennlig hilsen
DEN NORSKE KIRKES PRESTEFORENING

Ole-Johs. Huuse
generalsekretær

Vedlegg:

Høringsuttalelse fra Den norske kirkes presteforening: Staten og Den norske kirke
Utfyllt spørreskjema fra Presteforeningen

Staten og Den norske kirke – Spørsmål til høringsinstansene

Navn på høringsinstans: **Den norske kirkes Presteforening**

Type høringsinstans

- ☐ Kommune
- ☐ Menighetsråd/kirkelig fellesråd/bispedømmeråd
- ☐ Prost/biskop
- ☐ Tros- eller livssynssamfunn utenfor Den norske kirke
- ☐ Frivillig organisasjon innenfor Den norske kirke
- ☐ Annen offentlig instans
- ☒ Annen privat instans - Arbeidstakerorganisasjon

1. Hvilke overordnede prinsipper bør ligge til grunn for tros- og livssynspolitikken?

Svar:

Presteforeningen støtter at staten bør føre en aktivt støttende religionspolitikk. Tros- og livssynssamfunnene utgjør en viktig ressurs i samfunnet og bør ikke avgrenses til den private sfære.

2. Den norske kirke som statskirke:

Presteforeningens representantskap delte seg i synet på modeller. 8 medlemmer gikk inn for grunnlovsforankret folkekirke, 11 medlemmer gikk inn for modellen med en lovforankret folkekirke og 2 medlemmer gikk inn for selvstendig folkekirke.

- ☐ Bør fortsette
- ☐ Bør avvikles
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

3. I hvilken lov bør Den norske kirke være forankret?

Presteforeningens representantskap delte seg i synet på modeller. 8 medlemmer gikk inn for grunnlovsforankret folkekirke, 11 medlemmer gikk inn for modellen med en lovforankret folkekirke og 2 medlemmer gikk inn for selvstendig folkekirke.

- ☐ Grunnloven
- ☐ Egen kirkelov vedtatt av Stortinget
- ☐ Lov om trossamfunn
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

4. Hvordan bør Den norske kirke finansieres?

Presteforeningen anbefaler at statens finansiering av tros- og livssynssamfunnene fortsetter, også etter evt. endringer i relasjonene mellom Den norske kirke og staten.

- ☐ Gjennom medlemsavgift
- ☐ Medlemsavgift med noe støtte fra det offentlige
- ☐ Støtte fra det offentlige og med noe medlemsavgift
- ☒ Offentlig finansiering uten medlemsavgift
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

5. Hvordan bør valgordningene og demokratiet være dersom statskirkeordningen avvikles?

- ☐ Valgordningene bør være som i dag
- ☐ Øke bruken av direkte valg til kirkens besluttende organer
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

Eventuelle andre ordninger:

Demokratiet i Den norske kirke må styrkes. Presteforeningen støtter fortsatt direkte valg til menighetsråd. En understreker at Bispedømmerådet må være et viktig organ i kirken også i en ny ordning. Kirkemøtet bør fortsatt utgjøres av bispedømmerådene. Foreningen åpner for muligheten for direkte valg til bispedømmerådene.

6. Dersom statskirkeordningen avvikles, hva bør i så fall stå i § 2 (eller i en annen paragraf) i Grunnloven i tillegg til prinsippet om religionsfrihet?

(Her kan du/dere sette kryss på ett eller flere alternativer)

- ☐ Ingen tillegg
- ☐ De politiske prinsipper som statsforfatningen bygger på; så som demokrati, rettstaten og menneskerettighetene
- ☒ Det kristne og humanistiske verdigrunnlaget
- ☐ Det humanistiske verdigrunnlaget
- ☐ At Den norske kirke er en evangelisk-luthersk kirke
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

Eventuelt annet:

Ved et evt bortfall av dagens Grunnlovens § 2 bør denne erstattes av en verdiparagraf som henviser til Norges verdigrunnlag som kristent og klassisk humanistisk. Statens forpliktelse på trosfrihet og en aktivt støttende religionspolitikk bør hjemles i Grunnlovens kapittel E.

7. Hvem bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen?

- ☐ Den lokale kirke (menighetsråd eller kirkelig fellesråd)
- ☒ Kommunen
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

8. Hvem bør eie og forvalte kirkebyggene?

- ☐ Den lokale kirke bør eie kirkebyggene og ha det økonomiske ansvaret
- ☒ Den lokale kirke bør eie kirkebyggene, og kommunen bør ha det økonomiske ansvaret
- ☐ Kommunen bør eie kirkebyggene og ha det økonomiske ansvaret
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

Høringsuttalelse fra Den norske kirkes presteforening: *Staten og Den norske kirke*

Vedtatt av Presteforeningens representantskap 9. november 2006.

Det regjeringsoppnevnte Stat–kirkeutvalget la frem utredningen *Staten og Den norske kirke* (NOU 2006:2) 31. januar 2006. Den norske kirkes presteforening takker for utvalgets arbeid. Presteforeningen verdsetter at departementet har lagt til rette for en bred høringsprosess, og leverer med dette foreningens uttalelse.

Presteforeningen representerer ca. 2 500 medlemmer hvorav halvparten er statsansatte prester eller embetsmenn. Av disse er bare biskoper og proster selvstendige høringsinstanser. Mange av medlemmene er i ansettelsesforhold som i denne sammenheng ikke er høringsinstans. Med sitt ståsted og sine erfaringer representerer disse en viktig stemme i debatten.

Det har vært et mål for foreningen å lage en høringsuttalelse som viser at prestene står sammen om de sentrale spørsmålene i denne høringen, bortsett fra i valg av modell.

1. Hovedsynspunkter

Presteforeningens hovedanliggende er at Den norske kirke i en evt. ny ordning fortsatt må være *den samme kirke*. Dette innebærer noe langt mer enn å overføre kompetanse på avgrensede myndighetsområder fra statlige til kirkelige organer. Tilknytningen til staten er kompleks. Hvis Den norske kirke skal kunne være den samme kirke også i en ny ordning er det avgjørende at en har en grundig analyse av hvordan de verdier som preger kirken i dag kan videreføres.

Presteforeningen vil særlig understreke:

- Folkekirkens åpenhet sikres grunnleggende ved at dåpen er eneste medlemskriterium, og at det ikke stilles andre krav til dåp enn liturgiens spørsmål. Dette må videreføres uavhengig av fremtidig ordning.
- Prestetjenesten er i dag tydelig plassert i og overfor menighetene. Prestene står sentralt i kirkens virksomhet ved sin tjeneste med Ord og sakrament. De har en meget bred folkekirkelig kontaktflate. De fleste prester tar del i den strategiske ledelsen av kirken gjennom embedets plass i rådene. På denne måten holder prestatjenesten sammen vesentlige elementer i dagens åpne og inkluderende folkekirke. Dette må videreføres uavhengig av fremtidig ordning.
- Finansiering og valgordninger bidrar i dag til at Den norske kirke kan være en landsdekkende kirke med representative styringsorganer. Dette må videreføres og styrkes uavhengig av fremtidig ordning.

- Den norske kirkes ordning holder i dag sammen kongregasjonalistiske, episkopale og synodale trekk, noe som igjen skaper balanse mellom lokalt, regionalt og nasjonalt nivå. Dette må videreføres uavhengig av fremtidig ordning.
- Den norske kirke er arbeidsgiver for høyt kompetente medarbeidere. Kirkens profesjonalitet som arbeidsgiver, og faggruppenes formelle innflytelse, må styrkes uavhengig av fremtidig ordning.

Et samlet representantskap går inn for:

- *Religionspolitikk og verdiparagraf:* Presteforeningen støtter at staten bør føre en aktivt støttende religionspolitikk. Tros- og livssynssamfunnene utgjør en viktig ressurs i samfunnet og bør ikke avgrenses til den private sfære. Ved et evt bortfall av dagens Grunnlovens § 2 bør denne erstattes av en verdiparagraf som henviser til Norges verdigrunnlag som kristent og klassisk humanistisk. Statens forpliktelse på trosfrihet og en aktivt støttende religionspolitikk bør hjemles i Grunnlovens kapittel E.
- *Finansiering:* Presteforeningen anbefaler at statens finansiering av tros- og livssynssamfunnene fortsetter, også etter evt. endringer i relasjonene mellom Den norske kirke og staten.
- *Valgordninger:* Demokratiet i Den norske kirke må styrkes. Presteforeningen støtter fortsatt direkte valg til menighetsråd. En understreker at Bispedømmerådet må være et viktig organ i kirken også i en ny ordning. Kirkemøtet bør fortsatt utgjøres av bispedømmerådene. Foreningen åpner for muligheten for direkte valg til bispedømmerådene.
- *Gravferdsforvaltning:* Presteforeningen går inn for at gravferdsforvaltningen legges til kommunene, i tråd med Gjønnesutvalgets forslag.

Til spørsmålet om valg av modell for fremtidige relasjoner mellom Den norske kirke og staten er Presteforeningens representantskap delt. Et knapt flertall går inn for lovforankret folkekirke, et stort mindretall går inn for grunnlovsforankret folkekirke, et lite mindretall går inn for en selvstendig folkekirke.

2. Sentrale verdier for Presteforeningen

2.1 Innledning

Forholdet mellom kirke, stat og folk i Norge har dype historiske røtter. Kirken i ulik skikkelse har i over 1000 år formidlet evangeliet i Ord og sakrament, skapt fellesskap og vist omsorg, og er fortsatt en viktig verdi- og tradisjonsbærer i samfunnet. Kirkens rom og handlinger gir en bærekraftig ramme omkring menneskers behov for relasjon til Gud og medmenneske, livstolkning, kulturell utfoldelse, trøst, glede og fellesskap.

Fortsatt er 85 % av befolkningen medlemmer av Den norske kirke. Dette fremstår som oppsiktsvekkende høyt, tatt i betraktning de pluraliserings- og sekulariseringsprosesser som har funnet sted i Norge, og i Norges omverden, de siste 150 årene. Det høye medlemstallet gir en pekepinn om at kirken fortsatt formidler et vesentlig budskap og gir en verdig innramming til religiøs utøvelse og tradisjoner i familie, lokalsamfunn og nasjon.

For Presteforeningen er den brede kontaktflaten mellom kirke, folk og offentlighet en grunnleggende og positiv verdi, som er med å kvalifisere Den norske kirke som kirke. Når tiden igjen er inne til å vurdere endringer i kirkens organisatoriske forankring er det viktig at dette i

størst mulig grad skjer uten at en mister den åpenhet og bredde som i dag særmerker Den norske kirke.

Presteforeningens rolle som kirkelig fag- og profesjonsforening gjør at vi først og fremst relaterer spørsmålet om kirke – stat til hvordan kirken kan bevare sin egenart som en åpen og inkluderende folkekirke, og til prestenes rolle i dette. Dette betyr ikke at vi ignorerer at det er mange hensyn som spiller inn i vurderingen av hvorvidt statskirkeordningen bør videreføres eller opphøre.

Den norske kirke er ikke prinsipielt avhengig av å ha en statskirkelig forankring. Vi er trygge på at et overveldende flertall av kirkens medlemmer, tillitsvalgte og ansatte ønsker at kirken fortsatt skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke uansett hvilken modell som skulle bli vedtatt. Det er da også bred enighet om at dåpen er eneste kriterium for medlemskap, stemmerett og valgbarhet i Den norske kirke.

Det er videre ingen tvil om at Den norske kirke står overfor store utfordringer uansett dens forhold til den norske staten:

- Uansett forholdet til staten kreves det av kirken at den tolker evangeliet på en måte som både er tro mot kirkens læregrunnlag og på høyde med en ny tids utfordringer.
- Uansett forholdet til staten er det kirkens oppgave å feire gudstjenester, tjene mennesker og skape fellesskap på en måte som kan romme alle mennesker.

Uansett forholdet til staten vil det være utfordrende for kirken å stå samlet tross uenighet om viktige spørsmål.

Samtidig behandler utredningen sentrale problemstillinger. De valg som nå skal tas vil ha konsekvenser for enkeltpersoner, for Den norske kirke og for det norske samfunn. De berører forholdet til grunnleggende menneskerettigheter, særlig hensynet til individuell og kollektiv trosfrihet. De aktualiserer spørsmålet om hva slags verdigrunnlag som skal være det bærende i et mer pluralistisk samfunn og hvilken plass religionene skal ha i dette samfunnet. De berører mange av rammevilkårene for at Den norske kirke fortsatt skal nå ut til hele folket, romme ulike teologiske tradisjoner og være en god arbeidsplass for de ansatte.

Statskirkens historie fra 1814 til i dag har vist at begrepet ”statskirke” er svært fleksibelt. Det er stor avstand fra den sammensmeltningen mellom stat og kirke som gjaldt i den konfessionelle staten, til den løse relasjon mellom staten og trossamfunnet Den norske kirke som gjelder nå.

I det følgende vil det være et hovedpoeng for Presteforeningen å fremheve de positive konsekvenser dagens relasjon mellom stat og kirke har for Den norske kirke og for samfunnet. Dette er med tanke på å sikre at disse i størst mulig grad kan videreføres uavhengig av hvilken modell Stortinget vedtar.

Som representanter for majoritetskirken registrerer vi at ikke-medlemmer opplever dagens ordning diskriminerende. Presteforeningen ønsker ikke å bidra til at kirken tviholder på, eller misbruker, de fordeler som den gjeldende ordning gir. Samtidig kommer en ikke forbi at det er en spenning mellom minoriteters ønske om endringer i retning av full, formell rettferdighet, og det store antall medlemmer av Den norske kirke som opplever at statskirkeordningen er med å gi dem en viktig forankring i hverdagen og bidrar til å holde Den norske kirke åpen og i offentlighetens rom.

Presteforeningen vil ikke tegne et urealistisk bilde av folks opplevelse av tilknytning til Den norske kirke. Det er store variasjoner i hvor nært nordmenn opplever forholdet til kirke og tro, og hvilken motivasjon de har for å stå som medlemmer. Like fullt representerer Presteforeningen et stort antall menighets- og institusjonsprester som bedre enn de fleste kjenner til mange nordmenns skjulte og tause tro. Mange av våre medlemmer opplever at de har en "ytringsplikt" på vegne av folk som i det daglige ikke sier stort om sitt forhold til kirken, men som taler tydelig i møte med presten. Det er vårt klare inntrykk at et stort antall mennesker opplever en uro for at kirken skal "bli tatt fra dem" dersom det skjer for store endringer. En slik bred uro avtegner seg også i mange av debattinnleggene som har kommet i kjølvannet både av Bakkevig- og Gjønnesutvalget, og understreker at det vil være en utfordring for Den norske kirke å sikre en fortsatt høy medlemslojalitet.

I denne situasjonen er det viktig at en har et presist bilde av det samspillet av ulike elementer som gjør dagens ordning verdifull. Videre er det avgjørende at en kan svare på hvordan disse verdiene kan ivaretas uansett fremtidig ordning.

2.2 Nåværende kirkeordning som et komplekst samspill – og hvordan ivareta de beste sidene ved dette

For Presteforeningen er det viktig å understreke at den nåværende statskirkeordningen innebærer langt mer enn Kongens rett til å utnevne proster og biskoper. Selv om båndene mellom kirke og stat er løsere i dag enn i 1814, utgjør de fortsatt et komplekst samspill. En forandring av tilknytning, eller store endringer innenfor dagens ordning, vil derfor kunne medføre vesentlige forandringer i helheten.

Presteforeningen legger til grunn at mange medlemmers sterke tilhørighet til Den norske kirke bunner i flere forhold. På den ene side har statskirkeordningen bidratt til at kirken oppfattes som et "videre" fellesskap enn en alminnelig medlemsorganisasjon. Forbindelsen til offentlig myndighet har gjort at kirkemedlemskapet av mange har vært opplevd som nærmest like naturlig som statsborgerskapet.

På den annen side kan ikke dette alene forklare den oppsiktsvekkende høye medlemslojaliteten. Parallelt med kirkemedlemskapets forankring i offentlig, sentral myndighet, forholder nær sagt alle kirkemedlemmer seg til den lokale menighet – og dermed også til den lokale prest. Dette gjelder særlig ved vesentlige tros- og livsriter som barnedåp, konfirmasjon, vielse og gravferd, noe som bl.a. ble understreket av Regjeringen i St. prp. nr. 1 (2006-2007):

Til hvert kirkesogn og kirkebygg er det tilknyttet en eller flere prester med ansvar for å holde gudstjenester, forrette ved vigsel og gravferd, utføre dåps- og konfirmasjonsopplæring, utøve sjelesorg, forestå syke- og hjemmebesøk og ellers utføre forkynnende og menighetsbyggende arbeid. Den nære lokale kontakten mellom menighetspresten og kirkemedlemmene har århundrelange tradisjoner og er en grunnstein i folkekirken.

Vi vil fremholde at den faglige kvaliteten, og forpliktelsen på egen ordinasjon, som preger Den norske kirkes prester, er et svært viktig element i helhetsbildet av kirken som åpen og inkluderende. I dag er menighetsprestene relasjon til sokn, biskop og kolleger ordnet gjennom embetslinjen under Kongen. Vi mener at denne ordningen har vært viktig for å sikre forvaltningen av Ord og sakrament i alle sokn, og at den har gitt prestatjenesten selvstendighet og faglig spillerom. Det er opplagt at det kan finnes alternative måter å organisere preste-

tjenesten på, men hvordan dette gjøres er altså ikke likegyldig i forhold til hvordan kirken fremstår.

Dette henger videre sammen med at statskirkeordningen har bidratt til at den kirkelige struktur er kompleks nok til å gi rom for vesentlig kompetansefordeling og balanse i kirken. Dette gjelder ikke bare samordningen av embete og råd, men også vektingen mellom lokalt, regionalt og sentralt nivå i kirken, og dermed også balansen mellom Den norske kirkes episkopale, kongregasjonalistiske og synodale strukturer.

I et demokratisk samfunn er det sørget for slike rom bl.a. gjennom ordninger for fordeling av makt til ulike organ og nivåer, skille mellom styring, ledelse og tilsyn, kontrollorganer mv. På liknende måte er det viktig at kirken ikke lar hensyn til rasjonell drift føre til at viktige rom for mangfold og balanse i kirken svekkes på grunn av en forenklet styringsstruktur.

Statskirkeordningen bidrar i dag til å opprettholde viktige verdier i Den norske kirke: Embetslinjen gir prestatjenesten rom og sikrer at alle sokn har en prest. Offentlige overføringer bidrar til at folkekirken kan gi et landsdekkende tilbud og være til stede på "hvert et sted", og at det lokalt og regionalt er rom for varierte tros- og kulturuttrykk, ikke minst med utgangspunkt i lokale kirkebygg.

Dagens kirkeordning ivaretar også kirkelig virksomhet som ikke lar seg organisere som geografiske sokn. Mange prester i Den norske kirke gjør tjeneste for mennesker som i ulike faser, og ofte i sårbare situasjoner, trenger en særskilt betjening av kirken. Dette gjelder f.eks. prester ved helseinstitusjoner, blant døve, innsatte, studenter, i det militære og i Sjømannskirken.

Endringer i gjeldende kirkeordning vil på ulike måter kunne få konsekvenser for disse gruppene. Det vil derfor være viktig at en viderefører og videreutvikler:

- Ivaretagelse av særskilte krav til faglighet og kompetanse som stilles i de ulike virksomhetene
- Finansieringsordninger som sikrer et fortsatt landsdekkende og forsvarlig tilbud
- Representasjon i Den norske kirkes styrende organer

Det må være et mål at disse delene av kirken i en evt. ny kirkeordning enda tydeligere fremstår som en viktig og integrert del av Den norske kirke.

Noen av disse virksomhetene er begrunnet og hjemlet i andre forhold enn statskirkeordningen. Dette gjelder f.eks. Feltprestekorpset, som er begrunnet i behovet for å imøtekomme Genèvekonvensjonens krav til geistlig betjening av stridende. Likevel vil en evt. endret relasjon mellom kirke og stat antakelig kreve ny gjennomtenkning av Den norske kirkes nærvær i ulike offentlige og halvoffentlige institusjoner.

Presteforeningen mener også at det er andre viktige verdier ved Den norske kirkes tilknytning til staten som en må arbeide grundigere med å ivareta ved en evt. nyordning. Kirkens tette bånd til staten har bl.a. styrket kirkens offentlighetskarakter. Presteforeningen støtter fullt ut at Den norske kirke er et trossamfunn på linje med andre tros- og livssynssamfunn i Norge. Det er likevel viktig at termen "trossamfunn" ikke misbrukes som betegnelse på en mer privat eller lukket forståelse av hva kirken er etter sitt vesen. Noe av styrken med Den norske kirkes forankring i stat og kommune er den brede kontaktflaten til folket. Kirken er derfor et viktig sted også for kulturelle og kunstneriske uttrykk, for tradisjonsformidling og tverrfaglig nybrottsarbeid.

Ikke minst vil et evt. bortfall av embetslinjen fra Kongen måtte avstedkomme et grundig arbeid for å finne en fullgod erstatning. Hvordan kan en innenfor et samlet virksomhetsansvar sikre både *selvstendighet og samspill* mellom kirkens kongregasjonalistiske, synodale og episkopale dimensjoner, mellom sokn, bispedømme og kirkemøte; mellom embete og råd, mellom valgte, frivillige og profesjoner, osv? Dette er spørsmål som bør besvares før viktige avgjørelser tas.

Presteforeningen er klar over at mange av disse elementene ved dagens kirkeordning er kontroversielle. Det blir hevdet at de fører til tungvint styring og drift, og til det mange opplever som forskjellsbehandling av prestene i forhold til andre yrkesgrupper i kirken. Presteforeningen vil ikke avfeie slike innvendinger. Vi synes likevel ofte at en slik kritikk blir ensidig, og savner at flere kirkelige organer og aktører verdsetter tydeligere hvor viktige nettopp de kompliserende elementene er for at Den norske kirke fortsatt skal fremstå som luthersk kirke, og som et kirkesamfunn med vidde og variasjon.

Dette betyr ikke at Presteforeningen motsetter seg at organisatoriske ordninger gjøres så klare og gjennomsiktede som mulig. Behov for samordning og styring må imidlertid ikke gå på bekostning av en kirkeordning som skal romme forskjellighet, sikre at minoriteter høres og bidra til at fagpersoner gis synlig og formalisert innflytelse.

I debatten omkring statskirkeordningen har særlig Grunnlovens § 12 om kirkelig statsråd vært omstridt ut fra hensynet til individuell trosfrihet. I den forbindelse har det fremkommet forslag om å endre kravet til at halvparten av statsråd må ha medlemskap i kirken. Dersom Stortinget går inn for en fortsatt statskirkeordning vil en slik endring i Grunnlovens § 12 stå i fare for å svekke kirkens rett til indre selvstyre, fordi det da blir problematisk å fastholde Regjeringen som kirkestyre ("Kirken selv") og ikke et eksternt, politisk valgt organ.

2.3 Prestetjenestens bidrag til en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke

Debatten etter fremleggingen av *Staten og Den norske kirke* viser at uenigheten ikke først og fremst består i at en legger ulike hensyn til grunn i vurderingen av modellene, men at en gir de samme hensynene svært ulik vekt. Dette gjelder ikke minst hensynet til at kirken fortsatt skal være åpen og inkluderende, og ha best mulige forutsetninger for å være sann kirke i og for folket.

Presteforeningen vil påpeke at en kan stå i fare for å spille ut mot hverandre elementer som hører naturlig sammen i et helhetlig bilde av kirken. Vi ser det slik at prestene gjennom sin tjeneste holder sammen vesentlige sider ved kirken som lett faller fra hverandre eller blir stående som motsetninger. Dette gjelder presterollen slik den har utviklet seg innenfor rammen av Den norske kirke gjennom lang tid, og tar derfor ikke utgangspunkt i den enkelte prests kvalifikasjoner eller kirkeforståelse.

En slik observasjon tilsier at det er viktig hvordan prestatjenestens forankring og selvstendighet ivaretas i en evt. ny kirkeordning. Prestetjenesten er en viktig forutsetning for en folkekirke som både ivaretar dybde og bredde. Det er derfor viktig at prestene gis tilstrekkelig selvstendighet og spillerom innen en ny kirkeordning. Presterollen kan også fungere som en god modell for hvordan en kan kommunisere kirkens sendelse og organisering på en måte som gjør det troverdig at den fortsatt vil være til stede både for den som søker dit ofte og for den som søker dit sjelden:

For det første er presten forvalter av Ord og sakrament, og står på denne måten sentralt plassert ved de handlingene som konstituerer kirken. Presten er forpliktet til å være tro mot akkurat dette, også om høymessen verken oppnår spesielt høy oppslutning eller fremstår som trendriktig. Nærværet ved alter og på prekestol er en stadig påminner om at kirken ikke kan reduseres til serviceorganisasjon eller velferdsorgan, selv om begge deler er viktige sider ved kirkens virksomhet.

For det andre har prestetjenesten i Den norske kirke svært stor kontaktflate. I løpet av et vanlig år finner det sted et høyt antall dåps-, vigself- og sørgesamtaler, i tillegg til konfirmantundervisning. Dette viser at prestene i stor grad personifiserer den brede folkekirken gjennom møter, samtaler og kirkelige handlinger. Fortsatt er Den norske kirke inndelt i geografiske sokn, noe som også innebærer at prestetjenesten er bundet til stedet og de mennesker som hører til der. Samtidig er "spesialprestene" (helseprester, feltprester, studentprester, fengselsprester osv.) en påminnelse om at stedsbegrepet ikke bare skal forstås rent geografisk. Forståelsen av stedlighet er ikke minst i utvikling i takt med økt mobilitet og økt nettbruk.

For det tredje er mange prester involvert i den strategiske ledelse av kirken. Dette gjelder ikke minst sokneprester, proster og biskoper med sete i menighetsråd, fellesråd og bispedømmeråd. De nye tjenesteordningene understreker at også dette er en vesentlig del av prestetjenesten, og tydeliggjør prestens ledelsesansvar i menigheten. Prestens store kontaktflate til hele folkekirken menigheten medfører at hun/han kan bidra med viktige innspill til kirketenkning og strategi.

Disse tre dimensjonene ved prestenes tjeneste svarer til sentrale anliggender i all kirkelig virksomhet: Ord og sakrament, kontaktflate og strategisk ledelse.

Presterollen i Den norske kirke har de siste tiårene vært gjennom en betydelig "nedbygging", i den forstand at de fleste prester ikke lenger er statlige embetsmenn. Like fullt viser det ovenstående at prestenes nærhet til folket og trofasthet mot den grunnleggende tjenesten er intakt.

Presteforeningen ønsker ikke å stå i veien for positive endringsprosesser i kirken, heller ikke om disse skulle rokke ved ordninger prestene har som statlige tjenestemenn. Presteforeningen er imidlertid spørrende til en del av de utviklingstrekk som antydes i *Staten og Den norske kirke*, særlig i forbindelse med et samlet arbeidsgiveransvar og overføring av en rekke funksjoner til prostnivået. Presteforeningen er enig i at flere administrative og ledelsesrelaterte funksjoner kan legges til prostnivå, både av hensyn til nødvendig delegasjon av biskopens tilsyn og nødvendig samordning mellom soknene. Hvis prostiet blir en egen forvaltningsenhet, som ikke opereres på delegasjon både nedenfra og ovenfra, vil dette imidlertid føre til at både soknet og bispedømmet utarmes.

Presteforeningens grunnsyn er at soknet tvert i mot må styrkes, både fordi det etter luthersk forståelse er her kirken konstitueres, og fordi engasjementet på grasrota er helt avgjørende for utviklingen av en levedyktig og relevant kirke. På den annen side er det viktig å motvirke det som kan bli en for ensidig kongregasjonalisme, ved å se til at biskopene fortsatt har en vesentlig rolle å spille i sine bispedømmer. Presteforeningen mener at bl.a. erfaringene fra Sverige viser at det er svært uheldig hvis biskopene mister forvaltningsmyndighet, herunder deler av arbeidsgiveransvaret for prestene, og dermed sitter tilbake med et tilsynsansvar uten verktøy.

Det er ingen tvil om at tilsyn kan utføres også uten arbeidsgiveransvar. Det ser en i dag både i forhold til f.eks. prester i helsesektoren, og når det gjelder biskopens tilsyn med andre kirkelig

ansatte og menighetene. Presteforeningen er imidlertid av den oppfatning at biskopens tilsyn på disse områdene "låner" autoritet fra det tilsynet som skjer i "linjen". En biskoppelig tjeneste som utelukkende og i alle relasjoner hviler på et tilsyn uten arbeidsgivermyndighet vil bli sterkt svekket. Biskopene har et særskilt lederansvar for soknestrukturen, og et særskilt ledelses- og tilsynsansvar for tjenesten med Ord og sakrament i denne strukturen. Presteforeningen mener det er viktig at biskopen fortsatt er disse prestenes leder, og dermed også gis de nødvendige verktøy til strategisk og kvalitetsutviklende ledelse.

Presteforeningen vil fremholde at samhandlingen mellom embete og råd er en verdifull tradisjon i Den norske kirkes ordning, som bør videreføres også for fremtiden. Læreansvar og lederansvar påhviler hele kirken, men prestene er gitt et særlig ansvar og en særlig plikt i og med sin ordinasjon. Av dette følger også kravet til solid teologisk kompetanse. Presteforeningen støtter samtidig at en videreutvikler ansatterepresentasjonen i både menighetsråd, fellesråd og bispedømmeråd.

2.4 Prestene som arbeidstakere

Presteforeningen er en kirkelig profesjonsforening og ønsker i spørsmålet om stat – kirke å tenke helhetlig omkring hva som vil tjene Den norske kirke i et lengre tidsperspektiv.

En evt. endring i relasjoner vil representere en vesentlig omstilling av virksomheten. Ved at stat og kirke skilles, vil staten ikke lenger være arbeidsgiver og dermed ha et arbeidsansvar for prestene som i dag er tilsatt i Den norske kirke enten de er utnevnt i statsråd som embetsmenn eller tilsatt som tjenestemenn. Dette vil innebære at arbeidstakerne ikke lenger vil følge det statlige tariffsystemet, herunder være omfattet av hovedtariffavtalen, hovedavtalen og statens særavtaler, samt de administrative bestemmelsene som er gitt gjennom Statens personalhåndbok eller gjennom praksis. Her er det tariffestet og administrativt bestemt en rekke arbeids- og lønnsvilkår som er av vesentlig betydning for arbeidstakerne, og som ikke uten videre vil følge med til en eventuell ny arbeidsgiver.

I tillegg er man som statsansatt også omfattet av en rekke lover som er spesielle for stats-tjenesten. Dette gjelder både lover som gir uttrykkelige rettigheter som statstilsatt, for eksempel lov om statens pensjonskasse og lov om statens tjenestemenn, men også viktige bestemmelser i forhold til saksbehandling og offentlighet (for embetsmenn i tillegg vern etter Grunnloven).

Uten å foreta noen prioritering eller på annen måte rangere de rettigheter man har som statstilsatt, ønsker Presteforeningen å fremheve pensjon som et område som må behandles særskilt. Statsansatte har sine pensjonsrettigheter lovfestet i lov om Statens Pensjonskasse og som sikrer en offentlig tjenstepensjon som har særskilte opptjenings- og godskrivingsregler. Disse pensjonsbestemmelsene suppleres med tariffbestemmelser om pensjon, jf. Hovedtariffavtalens pkt. 4. Her er særlig viktig å understreke tariffbestemmelsene om avtalefestet pensjon og seniorpolitiske tiltak.

Det er helt nødvendig at dersom det vurderes en ny organisering av kirken, så må det tas stilling til hvordan man skal forholde seg til de lovbestemte og tariffavtalte rettighetene prestene har som tilsatt i staten.

Det er ikke bare de direkte rettighetene som statstilsatt/embetsmann som må vurderes. Gjennom statens særlige lover og tariffavtaler er det også gitt betingelser som sikrer at arbeids-

takerne representeres ved tillitsvalgte for organisasjonene, og at det også er gitt bestemmelser som gir tillitsvalgte rettigheter og plikter. Disse bestemmelsene er viktige for at man på en god måte kan ivareta de tilsatte på en god måte under omstilling og krevende endringsprosesser i virksomhetene. Vi peker her på at det i hovedtariffavtalen i staten er tatt inn et vedlegg 3 Intensjonserklæring om omstilling under trygghet, som gir et godt fundament for vurderinger og prosesser som skjer under omstilling. Det er videre i Hovedavtalen i Staten gitt viktige medbestemmelsesrettigheter, og det er også gitt særlige bestemmelser gjennom tjenestemannsloven (direkte lovbestemmelser og hjemmel for personalreglement), forvaltningsloven og offentlighetsloven som gir arbeidstakerne innflytelse ved tilsettings- og oppsigelsesprosesser. Dette er også noe som bør vurderes og drøftes særskilt i den videre prosess.

Presteforeningen forutsetter at det foretas en nøye gjennomgang av arbeidstakerne (herunder embetsmennenes) ulike lønns- og arbeidsvilkår, og at det i utgangspunktet bør settes som en uttrykkelig forutsetning at man sikres en videreføring av de rettigheter man har som stats-tilsatt. Videre at det også forutsettes å videreføre rettigheter for tillitsvalgte for å sikre medbestemmelse og innflytelse fra arbeidstakerne.

Det er svært viktig at en evt. ny ordning må gi kirken mulighet til å fremstå som en attraktiv arbeidsplass. Dette vil selvsagt kreve mye mer enn en god formell struktur; like viktig er å utvikle en god organisasjons- og forvaltningskultur. Like fullt er det en rekke strukturelle spørsmål som blir viktige. I utredningen fremheves behovet for et samlet arbeidsgiveransvar, og det antydes at dette bør legges "lokalt", noe som i praksis ser ut til å bety på prostnivå. Samtidig er det viktig å være klar over at den lokale kirke på mange måter representerer to ulike arbeidsmarkeder, fordelt på profesjoner med ulik "kompetanseprofil".

Stillinger med bred kompetanseprofil vil typisk være profesjoner og stillingskategorier som kan søke stillinger med tilsvarende kompetansekrav også utenfor kirken, f.eks. sekretærer, økonomer og kirketjenere. Det lokale arbeidsmarkedet vil i de fleste tilfeller kunne tilby tilsvarende stillinger andre steder, noe som gjør det mulig med en variert karriere over tid selv om en blir boende på samme sted. I dette ligger ikke en underkjennelse av at det også til innehavere av slike stillinger stille krav til f.eks. kirkekunnskap og teologi, men dette vil like fullt utgjøre en mindre del av stillingens totale kompetanse.

På den annen side har en stillinger med smal kompetanseprofil. I kirken gjelder dette typisk prestene, men det kan også gjelde kantorer, kateketer og diakoner. Kateketer og diakoner har en grunnutdanning som passer godt i andre virksomheter (skole/barnehage, helsevesen mv.), men for å ha en karriere der de får brukt sin spesifikke kompetanse er de som prestene ofte henvist til å flytte. Det er bare i de mest tettbygde delene av landet at det er mulig å skifte stillinger med en viss karrierefremdrift innenfor et overkommelig geografisk område.

Dette tilsier at et arbeidsmarked som blir mer og mer lokalt basert kan hindre god jobbrotasjon og svekke tilliten til at det lar seg gjøre å få en ny jobb når en har behov for det. Allerede overgangen fra sentrale til bispedømmevise ansettelser har for mange prester medført en opplevelse av at organisasjonskulturen i bispedømmene har blitt ulike, og at det ikke er så enkelt å få jobb der en ikke er kjent. En slik utvikling forsterkes dersom en går i retning av at enkelte arbeidsgivere gis stor frihet til selv å definere stillingskategorier og stå for kompetanseutviklingen. Da er det stor fare for at profesjonene i kirken svekkes, noe som igjen får konsekvenser for universitetenes og høyskolenes mulighet til å gi en adekvat utdanning.

På lang sikt er ikke dette først og fremst et problem for den enkelte arbeidstakers rettigheter, men vil medføre at det blir vanskeligere for den lokale kirke å finne god arbeidskraft til de vitale funksjonene. Dette synspunktet er ikke til hinder for at menighetsrådene gis større innflytelse ved ansettelser enn det som er tilfelle i dag.

En ordning der arbeidsgiveransvaret for alle kirkelig ansatte juridisk er forankret sentralt, men der den praktiske forvaltningen er delegert til et regionalt eller lokalt organ, vil kunne sikre likeverdighet mellom de ulike profesjonene, samtidig som det gir rom for hensiktsmessig differensiering. Presteforeningen mener at tilstrekkelig klare regler om delegasjon bør sikre full lokal råderett over personalressursene og fremme godt samarbeid på tvers av soknegrenser og ulike nivåer, med tydelig samsvar mellom myndighet og ansvar.

3. Presteforeningens valg av modell

Gjønnesutvalget presenterte tre modeller til en fremtidig kirkeordning. Flertallet gikk inn for en såkalt lovforankret kirke, der Stortinget vedtar en rammelov for Den norske kirke, evt. hjemlet i en egen grunnlovsparagraf, mens Den norske kirke likevel blir et selvstendig rettssubjekt. To mindretall gikk inn for hhv. en grunnlovsforankret kirke (videreføring av dagens ordning, men med rom for reformer) og en selvstendig folkekirke.

Presteforeningens representantskap delte seg i synet på modeller. 8 medlemmer gikk inn for grunnlovsforankret folkekirke, 11 medlemmer gikk inn for modellen med en lovforankret folkekirke og 2 medlemmer gikk inn for selvstendig folkekirke.

Som tidligere anført er statskirkebegrepet tøyelig. Det er ikke enkelt å vite akkurat når et kirkesamfunn begynner eller slutter å være statskirke. En kan også tenke seg en rekke mellomløsninger i forhold til Gjønnesutvalgets modeller. Presteforeningen har likevel valgt å forholde seg til de tre modellene som ble lansert i utredningen, og som også samsvarer godt med Bakkevigutvalgets innstilling fra 2002.

3.1 Grunnlovsforankret folkekirke

Et stort mindretall i Presteforeningens representantskap går inn for at en opprettholder Den norske kirke som en grunnlovsforankret folkekirke. Mindretallet støtter at en fjerner Grunnlovens § 2 andre ledd andre setning (oppdragerplikten). Det er viktig at statskirkeordningen ikke reduseres til kun bispeutnevnelser og grunnlovsparagrafer. En anser at prestatjenestens plassering med forankring hos kongen er en viktig del av statskirkesystemet.

De hensyn som gis avgjørende vekt er at Den norske kirke skal bevares og videreutvikles som en åpen og inkluderende folkekirke. Dette mindretallet vil fremholde at statskirkeordningen har vært og fremdeles vil være en vesentlig forutsetning for dette. En ser ikke at det er gitt gode grunner for at en selvstendig eller lovforankret folkekirke kan ivareta slike hensyn på en like god måte.

En går imot forslaget om en lovbasert folkekirke. En merker seg anliggendet bak en slik modell, men mener at en slik kirkeordning ikke vil være selvstendig nok til å imøtegå argumentene om forskjellsbehandling. Samtidig vil det i forhold til Den norske kirkes rett til selvstendighet være et skritt i feil retning når et konfesjonsløst Storting, og ikke kirkelig statsråd, skal legge sterke føringer for det som utvilsomt vil være indrekkelige anliggender.

En vil særlig legge vekt på at statskirkeordningen bidrar til at alle kirkemedlemmer kan oppleve en tilhørighet til kirken. Statskirkeordningen er viktig både for staten og kirken: Dagens ordning er med å sikre en aktiv, støttende, offentlig religionspolitikk. Grunnlovens § 2 1. ledd, er prøvet for Menneskerettighetsdomstolen, og den er ikke til hinder for trosfriheten. En grunnlovsforankret kirke sikrer en positivt forstått trosfrihet, ved at den gjør religionen synlig og akseptert i samfunnet.

En statskirke er med å gi staten et tydelig verdigrunnlag, samtidig som den hjelper kirken til å være åpen for impulser i tiden, og understreker dens rolle som kulturinstitusjon i samfunnet. Den gir mennesker tilhørighet til den kontinuitet som kirken representerer i dagens samfunn. En slik kontinuerlig tradisjon har verdi i seg selv. En grunnlovsforankret folkekirke har solid demokratisk basis i stortingsvalgene, samtidig som den kirkelige forpliktelsen er ivaretatt gjennom kirkelig statsråd og gjennom embetets forpliktende tjeneste med Ord og sakrament, forankret også med sete i rådsstrukturen.

En fortsatt Statskirke sikrer Den norske kirke som landsdekkende, med kirke på hvert et sted, både geografisk og institusjonelt. Statskirkeordningen legger også til rette for en økonomisk likhet i hele kirken.

3.2 Lovforankret kirke

Et knapt flertall av Presteforeningens representantskap mener at en lovforankret folkekirke ivaretar Den norske kirkes selvforståelse som trossamfunn på en bedre måte enn dagens statskirkeordning. Å opprettholde dagens statskirkeordning kan komme i konflikt med en generell forståelse av tros- og livssynsfrihet i samfunnet.

Stat og kirke har ulike identiteter, og kirken bør være et eget rettssubjekt. Prinsipielt har kirken en selvstendig og kritisk rolle i samfunnet. Denne rollen blir tydeligere når kirken løses fra staten.

Flertallet mener at det er i strid med prinsippet om trosfrihet at det stilles krav om medlemskap i Den norske kirke for medlemmer av regjeringen. Det er ikke lenger naturlig at partipolitikere opptre som kirkestyre.

Flertallet slutter seg derfor til flertallet i Gjønnesutvalget og går inn for at Den norske kirke blir en lovforankret folkekirke. Dette vil bevare folkekirken slik vi kjenner den i dag, og samtidig fullføre en langvarig prosess mot selvstyre i kirken. En ser det som avgjørende at Den norske kirke også i fremtiden vil finnes på "hvert et sted" og at en offentlig økonomi gjør dette mulig. En tror også at denne selvstendigjøringen av Den norske kirke vil være med på å gjøre kirken til en offensiv folkekirke for fremtiden. En ordning med lovforankret folkekirke vil gi legitimitet til kirkelig medvirkning ved offentlige anledninger og sikre fortsatt formell forbindelse til offentlig myndighet.

Den norske kirke bør få en kortfattet rammelov som er forankret i en grunnlovsbestemmelse. Dette vil markere den særstilling som Den norske kirke har i kraft av tradisjon og utbredelse. Flertallet vil fremholde at Den norske kirke med en slik modell er selvstendiggjort som et trossamfunn, med råderett over egne beslutninger og med Kirkeordning og kirkelige lover som vedtas av Kirkemøtet.

3.3 Selvstendig kirke

Et lite mindretall i Presteforeningens representantskap mener at uvissheten om vesentlige trekk ved Den norske kirkes ordning etter en relasjonsendring gjør det utfordrende å gå inn for en av Gjønnesutvalgets modeller. Samtidig kan en etter dette mindretallets mening ikke unndra seg å ta stilling til spørsmålet, gitt de vektige motforestillinger som er reist mot gjeldende ordning.

En merker seg at statskirkeordningen rent rettslig ikke strider mot hensynet til menneskerettighetene. Likevel er det grunn til å mene at ordningen ikke er i pakt med trosfrihetens "ånd". Det er en stadig uro omkring den vitterlige forskjellsbehandlingen som i dag gjelder mellom Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn. Enkeltmennesker som tilhører andre tros- og livssynssamfunn, eller ikke er medlem av noen, kan ha grunn til å føle at de forskjellsbehandles i forhold til medlemmer av statskirken, enten dette gjelder de få, men prinsipielt viktige tilfeller der dette får konsekvenser for utnevningen av statsråd, eller det gjelder en mer generell opplevelse av at staten har knyttet seg særskilt til ett trossamfunn med én bestemt konfesjon.

Innvendingene mot statskirkeordningen blir ytterligere understreket av den økte pluraliseringen av det norske samfunnet. Dette mindretallet mener det er viktig å finne en ny og mer likeverdig plattform for hvordan staten og tros- og livssynssamfunnene kan inngå i fruktbare relasjoner.

Det er også grunn til å spørre kritisk etter Den norske kirkes trosfrihet. Den brede samfunnsutviklingen fra 1884 til i dag gjør det stadig mer unaturlig å forstå statsråd som et kirkelig organ, gitt Regjeringens basis i et konfesjonsfritt Storting, statens opplagte status som sekulær myndighet for alle borgere, Den norske kirkes gradvise selvstendigjøring med utvikling av egne demokratiske organer osv.

En mener at en selvstendig folkekirke, som klarer å formidle til befolkningen at medlemmene er like tydelig inkludert som tidligere, vil ha den fordel at det er noe lettere å vekke engasjement hos mange medlemmer. I tillegg kan det være grunn til å tro at kirken vil være friere til å delta i det offentlige ordskifte, og ikke minst inngå i dialog med andres tros- og livssyn, når kirken ikke lenger har særrettigheter.

Dette mindretallet vil gå imot at det dannes en lovforankret folkekirke. En mener at en slik modell fortsatt vil ha rester av den ulikhet mellom Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn som er under kritikk fra flere hold. Den blir ikke oppfattet som noe annet enn en forlengelse av statskirken. Kirken har et moralsk ansvar til å gi fra seg en særstilling. I tillegg kan en stille spørsmålstegn ved Den norske kirkes frihet innenfor en slik modell. Hensikten med modellen bør kunne ivaretas ved en egen overgangslov, kombinert med et grundig og gjensidig utrednings- og planleggingsarbeid mellom departement og kirkemøte.

Alt i alt mener dette mindretallet det er tungtveiende grunner for å gå i retning av en selvstendiggjort folkekirke. Dette betyr ikke, som det fremgår av det ovenstående, at en slik overgang vil være uten problemer. Utfordringer og problematiske sider ved endrede relasjoner mellom stat og kirke, og da særskilt hensyn til kirkens eget ve og vel, bør imidlertid ikke få større vekt enn hensynet til rettferdige samfunnsordninger.

3.4 Overgangsordninger

Dersom Stortinget vedtar en modell i tråd med forslaget til lovforankret eller selvstendig folkekirke, vil et *samlet representantskap* understreke behovet for gode overgangsordninger.

Så lenge det ikke er tvingende juridiske grunner til umiddelbart å forberede grunnlovs- endringer i retning selvstendiggjøring av kirken, er det viktig å sikre at overgangen kan gjennomføres mest mulig forsvarlig. I den forbindelse er det flere anliggender som er sentrale for Presteforeningen:

- Det er viktig at departement og kirkeråd/kirkemøte går i tett dialog for å sikre best mulig kontinuitet mellom dagens og morgendagens kirkeordning. Dette gjelder ikke minst de rettslige sidene, slik at en er sikker på at Den norske kirke faktisk er den samme kirke også etter en gitt endringsdato.
- Kirkemøtet bør raskt iverksette et grundig utredningsarbeid der alle berørte parter er involvert, med tanke på å utforme og vedta en kirkeordning som fastsetter de viktigste grunnprinsippene for kirkens lære, identitet og grunnstruktur. Kirkeordningen vil være Den norske kirkes ”grunnlov”, og kan ikke endres uten etter særskilte prosedyrer.
- Presteforeningen vil samarbeide aktivt for å sikre at den ”robuste” tilknytningen mange mennesker opplever i dag skal ha like gode rammevilkår i en ny kirkeordning. Det må legges til rette for at alle dømte opplever tilhørighet i en lovforankret eller selvstendig folkekirke. Presteforeningen vil fortsatt arbeide for å sikre en åpen og inkluderende folkekirke.

4. Kirke og samfunn

4.1 Religionenes rolle og statens tros- og livssynspolitikk

Spørsmålet om stat og kirke har stor rekkevidde. I det foregående har vi først og fremst sett dette fra Den norske kirkes ståsted, med hovedvekt på ivaretagelse og utvikling av kirkens egenart.

Statskirkeordningen kan imidlertid ikke forstås som et rent ”indrekirkelig” spørsmål, men berører statens forhold til religion, og til tros- og livssynssamfunnene, generelt.

Det norske samfunnet har de senere år utviklet seg til et pluralistisk samfunn, der ulike livssyn, religioner og etnisiteter skal kunne leve side om side. Derfor har det blitt økende oppmerksomhet omkring hvordan de ulike tros- og livssynssamfunnene kan fungere som verdi-, tradisjons- og kulturformidlere i samfunnet, og hvordan forholdet dem imellom kan utvikles på best mulig måte.

Etter at sekulariseringsteorier lenge var nokså enerådende i å forklare den historiske utviklingen og spå om fremtiden, har en de senere tiårene sett en dreining i retning av en mer sammensatt forståelse av religionens plass i samfunnet. Dette henger også sammen med at globaliseringen på ulike måter har gjort det religiøse mangfold mer synlig enn tidligere.

Presteforeningen synes det er svært gledelig at et samlet utvalg understreker at religiøs utøvelse ikke skal henvises til den private sfære, men fortsatt skal spille en viktig rolle i det offentlige. Det legges ikke opp til vanntette skott mellom stat og trossamfunn, men tvert imot fremholder en at staten bør føre en aktivt, støttende tros- og livssynspolitikk. Dette er tilfelle allerede i dag, i og med statskirkeordningen og utledete finansieringsordninger for de øvrige tros- og livssynssamfunnene. At en tilsvarende politikk skal legges til grunn også dersom det blir en endring i relasjonene mellom Den norske kirke og staten vil være viktig. Det vil være et positivt signal til enkeltmennesker med ulike tros- og livssyn, men også hjelpe trossamfunnene til å fylle sin rolle i offentligheten på en best mulig måte.

Statens forpliktelse til å føre en slik aktivt støttende tros- og livssynspolitikk vil også danne grunnlag for fortsatt offentlig finansiering av tros- og livssynssamfunnene.

Presteforeningen vil understreke at en fremover stadig på nytt må reflektere over forholdet mellom staten og tros- og livssynssamfunnene. Hensynet til bærende prinsipper for det norske samfunn innebærer at kirke og stat må respektere hverandres egenart. En evt. selvstendigjøring av Den norske kirke må ikke føre til gjensidig tilbaketrekning eller isolering. Presteforeningen vil anbefale at en i størst mulig grad legger til rette for en åpen offentlig debatt om alle spørsmål som er av offentlig interesse. Vi ønsker å medvirke til at Den norske kirke, uavhengig av organisatorisk forankring, modig og åpent diskuterer både egne og andres etiske normer og praksis.

Presteforeningen er glad for det gode dialogarbeidet som i flere år har pågått mellom norske tros- og livssynssamfunn. Vi anbefaler at staten og tros- og livssynssamfunnene legger til rette for å videreutvikle dette arbeidet på lokalt, nasjonalt og globalt nivå.

4.2 Grunnlovsfesting av verdiforankring og trosfrihetsprinsippet

Grunnlovens § 16 regulerer Kongens anordningsmyndighet i kirken, mens § 2 angir grunnlaget for dette ansvaret i og med bestemmelsen om den evangelisk-lutherske tro som den norske stats religion.

Selv om § 2 ikke lenger forplikter staten i andre spørsmål enn de kirkelige, opplever mange mennesker at lovformuleringene fungerer som en verdiparagraf på et mer symbolsk plan. Spørsmålet blir da hvorvidt en bør erstatte en evt. bortfalt paragraf med en verdiparagraf, og i tilfelle hvilken funksjon denne vil ha.

Verdiparagraf ved grunnlovsforankret folkekirke

Dersom Stortinget går inn for at dagens ordning videreføres, vil dette antakelig måtte innebære at Grunnlovens § 2 blir stående. Foreningen gir imidlertid sin støtte til at § 2 annet ledd annen setning om foreldres oppdragelsesplikt fjernes.

Verdiparagraf ved lovforankret eller selvstendig folkekirke

Som anført er statskirkebegrepet tøyelig. Dette tilsier at statskirkeordning og Grunnlovens § 2 ikke automatisk er avhengig av hverandre; en kan tenke seg en fortsatt statskirke uten paragrafen, og i ytterste konsekvens kan en tenke seg at paragrafen blir stående selv om statskirkeordningen oppheves.

Presteforeningen vil likevel mene at det ryddigste i en situasjon der Stortinget vedtar en av disse modellene, er at de grunnlovsparagrafer som kan sies å omfatte statskirkeordningen

fjernes/endres. Dette bl.a. fordi en viktig grunn til en slik endring nettopp vil være hensynet til at den norske konstitusjonen helt tydelig likebehandler sine borgere og institusjoner.

Dersom Stortinget vedtar en ordning der Den norske kirke gjøres til et selvstendig rettssubjekt, men likevel med en egen rammelov (lovfestet folkekirke), bør denne loven hjemles i Grunnloven. Det vil da være naturlig at dette legges inn i Grunnlovens § 2.

Dersom Stortinget vedtar en lovforankret eller selvstendig folkekirke, vil Presteforeningen gå inn for at en ny Grunnlovens § 2 inneholder henvisning til vesentlige sider ved nasjonens verdigrunnlag. Vi støtter at det henvises til de kristne og klassiske humanistiske verdier.

Statens forpliktelser til å ivareta tros- og livssynsfrihet anbefales tatt inn i en ny paragraf i Grunnlovens kapittel E. Dette gjelder både individets rettigheter og rettighetene for tros- og livssynssamfunnene. Paragrafen bør forplikte den norske stat på å føre en aktivt støttende tros- og livssynspolitik.

Presteforeningen vil understreke at spørsmålet om statens verdigrunnlag generelt, og vurderingen av en egen verdiparagraf spesielt, er kompliserte problemstillinger. Foreningen anbefaler at det oppnevnes et bredt sammensatt utvalg med mandat til å utrede dette.

5. Finansiering

Hva slags finansieringsordning som skal gjelde for Den norske kirke er ikke et nøytralt administrativt spørsmål. Valg av gode ordninger er vesentlig for at Den norske kirke kan være tro mot sitt grunnlag og oppfylle sine målsettinger, og det får store konsekvenser for kirkens organisering.

Spørsmålet om finansiering angår ikke Den norske kirke alene. I dag utledes støtten til de øvrige tros- og livssynssamfunn av bevilgningene til Den norske kirke. Dersom Stortinget vedtar en lovfestet eller selvstendig folkekirke forutsetter Presteforeningen at den økonomiske støtten beregnes ut fra en felles norm. Fortsatt offentlig støtte vil være en viktig del av statens aktivt støttende tros- og livssynspolitik. Allerede i dag gis denne støtten uavhengig av det enkelte trossamfunns tilknytning til staten. Det vil derfor være naturlig å videreføre og videreutvikle dagens økonomiske støtteordning også om en vedtar at kirken skal være lovfestet eller selvstendig.

Kirkens finansieringsordninger står til diskusjon uansett hvilken modell Stortinget går inn for. Et viktig krav er at finansieringsordningen gir kirken en forutsigbar og samordnet økonomi. Fortsatt er Den norske kirke underfinansiert. Presteforeningen vil fremholde at en bør legge til grunn Kirkerådets bemanningsplan når en fastsetter kirkens inntektsbehov fremover. I tillegg blir det viktig å skape en mer enhetlig finansieringsordning enn i dag.

Videre må en finne frem til gode og rettferdige fordelingsordninger innad i kirke, ikke minst for å ta vare på sokn med få ressurser. Som allerede nevnt er det viktig for Presteforeningen at Den norske kirke gis mulighet til fortsatt å være en kirke som er til stede i hele Norge og tilgjengelig for alle sine medlemmer. Det vil videre være avgjørende at ingen ser seg tvunget til å melde seg ut av kirken av økonomiske årsaker.

En god finansieringsordning vil sette kirken i stand til å gjøre sine oppgaver på en kvalitativt god måte. En vil sikre at kirken kan være en attraktiv arbeidsplass, med ordninger som ikke er dårligere enn de som gjelder for ansatte i organisasjoner det er naturlig å sammenligne seg med.

Valg av finansieringsordning vil i noen grad være bestemt av modellvalg. Dersom Stortinget går inn for fortsatt grunnlovsforankret folkekirke, vil det være mest naturlig at Den norske kirke finansieres av det offentlige.

Presteforeningen slutter seg til forslaget om statlige tilskudd til Den norske kirkes lønninger og tilknyttede driftskostnader. Kommunene bør fortsatt utrede midler til bygging, forvaltning og drift av kirkebygg. En presisering av forholdet mellom statens og kommunenes overføringer er påkrevd og må utredes. Det samme gjelder fordelingsystemet innad i kirken.

Dersom Stortinget vedtar en lovfestet eller selvstendig folkekirke er spørsmålet noe mer åpent. Presteforeningen vil fremholde at det fortsatt er sterke grunner til en fortsatt offentlig finansiering av tros- og livssynssamfunnene i Norge.

Allerede i dag praktiserer den norske stat en slik politikk overfor alle registrerte tros- og livssynssamfunn, riktignok utregnet på basis av overføringene til Den norske kirke. Presteforeningen slutter seg til Gjønnesutvalgets argumentasjon for dette, basert på forståelsen av at store deler av den kirkelige virksomhet utgjør et fellesgode i det norske samfunnet. Ved å legge til rette for en solid finansiering legger også staten til rette for en reelt aktivt støttende tros- og livssynspolitik.

Dersom det ikke blir flertall i Stortinget for fortsatt offentlig tilskudd, mener Presteforeningen at en bør utrede nærmere ordningen med en livssynsavgift, slik den bl.a. er innført på Island.

Ordningen innebærer at alle skatteyttere betaler et fastsatt beløp som formidles til det tros- eller livssynssamfunn de er medlem av. For skatteyttere som ikke er medlemmer av noe samfunn vil beløpet gå til et annet allmenntilgitt formål. En bør vurdere om det her kan være noen valgmuligheter, f.eks. mellom forskning, bistandsarbeid osv.

De aller fleste nordmenn har behov for tjenester fra et tros- eller livssynssamfunn i løpet av sitt liv. Dersom det blir attraktivt å stå utenfor et slikt samfunn av rent økonomiske grunner, stiller en til syvende og sist bl.a. prestene i svært vanskelige avveininger mellom ordnasjonsforpliktelsen og hensynet til om folk har betalt for seg.

Også en slik finansieringsordning vil være uttrykk for statens aktivt støttende religionspolitikk.

6. Valgordninger og styringsstruktur

Allerede i dag er det bred enighet om at en bør se nærmere på de kirkelige valgordninger. En evt. overgang til lovbasert eller selvstendig folkekirke vil gi Den norske kirke langt større forvaltningsoppgaver og dermed et tyngre ansvar. Dette tilsier økt oppmerksomhet både på valgordningene og på struktureringen av styringsorganer på ulike nivåer i kirken.

Presteforeningen legger også til grunn at gode valgordninger vil være ett av mange signaler om at Den norske kirke fortsatt er en åpen og bred folkekirke, der alle dømte medlemmer på like fot er inviterte til å ta ansvar. Økt selvstyre for kirken må gå parallelt med økt innflytelse for alle kirkens medlemmer.

For Presteforeningen er det viktig å fremholde at de demokratisk valgte organene i kirken samarbeider godt med den ordinerte tjenesten. Vi vil igjen understreke at ordningen med embedets plass i rådet er en uomstøttelig del av Den norske kirkes styringsstruktur. Presteforeningen vil også advare mot forsøk som løser opp det geografiske soknet som den grunnleggende enheten i kirken. Selv om kirken skal være åpen for nye utviklingstrekk – og de aktuelle soknegrensene alltid vil være mulige å diskutere – vil vi fastholde det verdifulle ved at det er stedet som er bestemmende for soknets grenser. På denne måten understreker en kirkens forankring i det skapte og allmenne, og at menigheten ikke er en sammenslutning av meningsfeller men av dømte.

Erkjennelsen av at en bør vurdere reformer av de kirkelige valgordningene må ikke innebære en urimelig kritikk av dagens ordninger, og spesielt ikke av de mange tusen mennesker som er villige til å gå inn i råd på sokne-, bispedømme- og kirkemøtenivå. Disse har fått tillit gjennom kirkelige valg som har vært åpne for alle medlemmer.

Pr. i dag er det alt for lite forskning, og dermed for lite sikker viten, om hvordan de kirkelige valg faktisk fungerer både sett fra velgerne og de valgte. Presteforeningen har grunn til å tro at mange medlemmer forholder seg annerledes til kirkelige valg enn valg til kommunestyre og Storting, bl.a. fordi Den norske kirke tross alt også har preg av å være en medlemsorganisasjon der en bl.a. kan markere sin stemme ved utmelding. Derfor er det ikke urimelig å tolke mange "avholdne" stemmer som en implisitt tillitserklæring til de som sitter i rådene.

Like fullt: Presteforeningen gir full støtte til det videre arbeidet med å øke oppslutning og kvalitet på de kirkelige valgene. En bør bl.a. gjennom veiledning og materiale fra kirkerådets side legge bedre til rette for at kandidatene til valg av menighetsråd og bispedømmeråd gis en tydeligere presentasjon i menighetsblad og lokalaviser. Pr. i dag kan det synes som det mange steder er et ideal at velgerne skal vite så lite som mulig om kandidatenes kirkepolitiske tilhørighet og deres holdning til aktuelle spørsmål. En slik tydeliggjøring bør ikke med nødvendighet ha som konsekvens økt politisering av valgene.

6.1 Menighetsråd og sokneprest

Presteforeningen anbefaler fortsatt direkte valg til menighetsrådene. Soknet er kirkens grunnstruktur, og en må være varsom med å gjøre endringer som trekker ressurser ut av soknet. Derimot må en fortløpende vurdere enkelte sokns størrelse og inndeling. Presteforeningen anbefaler videre at fellesrådene utgjøres av medlemmer av menighetsrådene. Vi mener dette sikrer menighetsrådene størst mulig innflytelse over egen virksomhet, og bedre sammenheng mellom menighetsrådets primæroppgaver og de økonomiske og personellmessige disponeringer.

Presteforeningen er glad for at tjenesteordningene for menighetsprester understreker sokneprestens sete i menighetsrådet, og at soknepresten har ansvar for samordning og ledelse i lokalmenigheten.

6.2 Biskop og bispedømmeråd

For Presteforeningen er det viktig å understreke at Bispedømmerådene må bestå som viktige regionale organer i kirken, også om Stortinget vedtar en modell med lovforankret eller selvstendig kirke. Bispedømmenivået er en motvekt til en for ensidig vekt på soknet alene, og gir viktig støtte til biskopens tjeneste som enhetsbærer og tilsynsmann for prester og menigheter.

Samtidig ser foreningen at valget til bispedømmerådene er krevende. Dagens ordning er for lite gjennomslutning, det er mange steder vanskelig for nyvalgte menighetsråd å få tilstrekkelig informasjon om de ulike kandidatene. Foreningen vil ikke utelukke muligheten for at valg til bispedømmerådene gjøres direkte, eller blir en blanding av direkte og indirekte valg.

På den annen side ser vi at en slik ordning neppe vil løse problemene fullt ut, og muligens skape nye. For det første svekkes en viktig forbindelse mellom soknets og bispedømmets styringsorganer. Det er soknet som er grunnenheten i kirken, noe som også bør komme organisatorisk til uttrykk i valg. Videre er Presteforeningen usikker på hvor mye større interesse det vil bli for kirkelige valg ved utstrakt bruk av direkte valg, og vi ser faren for at viktige hensyn til f.eks. geografisk og kirkepolitisk bredde kan bli tapende.

Presteforeningen vil understreke at Den norske kirke har svært små ressurser til rådighet for å skape interesse omkring valgene. Dette bør forbedres. I tillegg må en, som allerede nevnt, arbeide med kulturen ved kirkelige valg og tilstrebe større tydelighet omkring kandidatenes standpunkter.

6.3 Kirkemøtet

Presteforeningen vil sterkt anbefale at Kirkemøtets sammensetning i hovedtrekk forblir den samme som i dag. Vi erfarer at dette sikrer god strategisk sammenheng mellom sentralt og regionalt nivå i kirken, samt at kirkemøtets delegater har god og jevnlig kontakt med det løpende arbeidet i kirken på sokne- og bispedømmeplan. Foreningen frykter at et kirkemøte med delegater som bare samles en uke i året ikke vil ha den nødvendige kirkelige forankring og tyngde.

7. Gravferdsforvaltningen

Presteforeningen er opptatt av at alle nordmenn som mister en av sine nærmeste, skal oppleve at deres behov for en verdig gravferd blir imøtekommet av en kompetent gravferdsforvaltning. Presteforeningen støtter også helhjertet at enhver skal ha rett til å få gravferden forrettet av en representant for, og etter de retningslinjer som gjelder for, den tro eller det livssyn som en selv ønsker.

Begge disse synspunktene burde være ukontroversielle. Utredningen har imidlertid også reist på ny spørsmålet om hvorvidt gravferdsforvaltningen bør overføres fra kirken til kommunen. Dette er en mer kontroversiell og komplisert problemstilling.

Presteforeningen er av den oppfatning at langt de fleste nordmenn er fornøyde med den innsatsen som gjøres av fellelsråd og fellelsrådsansatte på dette feltet. Vi har også grunn til å tro at mange mennesker som tilhører andre religioner, synes det kan være like betryggende å forholde seg til en ansatt i gravferdsforvaltningen som faktisk representerer et livssyn og et tydelig verdigrunnlag, fremfor en mer "nøytral" offentlig ansatt.

På den annen side er det åpenbart at dette spørsmålet er uhyre sårbart for mennesker som nettopp ikke ønsker å forholde seg til ett bestemt trossamfunn når de har opplevd et dødsfall. På mange måter setter gravferdsforvaltningen statskirkeordningen på spissen, fordi et stort flertall av nordmenn i følge surveys er meget godt fornøyde med kirkens gravferdsforvaltning, mens et mindretall opplever ordningen krenkende. Det siste vil være tilfelle til tross for at fellesrådene jevnt over er meget kompetente på å møte også mennesker med andre livssyn.

Presteforeningen går på denne bakgrunn inn for at gravferdsforvaltningen overføres til kommunene. Dette primært av hensyn til livssynsminoriteters rett til å oppleve seg behandlet på lik linje med andre borgere.

En overføring av forvaltningsmyndighet til kommunene må ledsages av krav om kvalitet på linje med det som kirken leverer i dag. Det bør være adgang for kommunen til å inngå avtale om overføring av ansvar til den lokale kirke.

Presteforeningen vil understreke at kirkens kontakt med sørgende i forbindelse med gravferden neppe vil bli svekket ved en slik overføring av forvaltningsmyndighet. Prester (og mange steder diakoner) gjør i dag et meget solid arbeid i forbindelse med dødsfall, og det er vårt inntrykk at kompetansen på dette feltet har økt det siste tiåret.

8. Kirkebyggene

Den norske kirkes tallrike kirkebygg står som talende påminnere om mangfoldet av trosuttrykk innenfor kristendommen. Kirkene viser på hver sin måte den nære sammenhengen mellom tro, kultur og kunst, og symboliserer svært mange menneskers opplevelse av tilhørighet til stedet de bor på. Et flertall av kirkene er omgitt av kirkegårder som oppsøkes av et stort antall mennesker.

Uavhengig av kirkeordning er det en stor utfordring å ta godt vare på, og videreutvikle den arven som kirkebyggene representerer.

Presteforeningen støtter utredningens forslag om fortsatt kommunalt finansieringsansvar. Vi kan ikke se grunner til at eierskapet skal overføres fra soknene. Foreningen støtter videre at det etableres finansielle særordninger for verneverdige kirkebygg, og at en vurderer om kirker som ikke lenger er i kirkelig bruk overføres staten.

Oslo, 9. november 2006

Leder